

به نام خدا

بررسی واردات بی‌رویه کالا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۴.....	۱. وظایف اصلی وزارت بازرگانی.....
۶.....	۲. قوانین و مقررات مربوط به کنترل واردات.....
۱۲.....	۳. برخی تلاش‌های نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در جهت مقابله با واردات بی‌رویه.....
۲۱.....	جمع‌بندی.....
۲۳.....	نتیجه‌گیری.....
۲۴.....	پیشنهاد.....
۲۵.....	منابع و مأخذ.....

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۰۳۸۴

شهریورماه ۱۳۸۹

دفتر: مطالعات اقتصادی

بررسی واردات بی‌رویه کالا

چکیده

روند حاکم بر واردات و آثار سوء آن بر تولید داخلی منجر به بروز انتقاداتی از طرف نمایندگان مجلس شورای اسلامی شده و موضوع اخیر مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز قرار گرفته است.

در این گزارش با توجه به اهداف و وظایف اصلی وزارت بازرگانی و قوانین و مقررات جاری در کشور، ابزارهای مختلف موجود در اختیار دولت مورد بررسی قرار گرفته و تلاش‌های نمایندگان در جهت مقابله با واردات بی‌رویه نیز گردآوری شده است.

نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که دولت در اعمال محدودیت برای واردات و تنظیم بازار می‌تواند از ابزارهای مختلفی مانند نظام تعرفه‌ای و قواعد ضد دامپینگ استفاده کند و در موارد ضروری از ابزارهایی مانند عدم ثبت سفارش و یا الزام به برخورداری از استانداردها نیز برخوردار است.

علاوه بر آن دولت از امکان ارائه لایحه به مجلس و وضع قانون برای اعمال محدودیت بر واردات نیز برخوردار است.

در نتیجه لازم است دولت از توسل به ابزارهای محدودکننده واردات مانند اعطای مجوز پرهیز و از ابزار تعرفه‌ای و تدوین استاندارد ملی و بین‌المللی و ظرفیت بازرسی کمی و کیفی قبل از حمل کالا استفاده نماید.

مقدمه

یکی از اصلی‌ترین مشکلات بخش خارجی اقتصاد، کسری تراز تجاری است. هرچند در سال‌های گذشته میزان صادرات کشور افزایش یافته است، اما سرعت فزاینده افزایش واردات منجر به آن شده است که کسری تراز تجاری همچنان پابرجا باشد. مطابق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، واردات کالا از ۱۲/۶۸۶ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۸ به ۵۵/۱۸۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۸ رسیده است.^۱ علاوه بر حجم بالای واردات که تأثیر بسزایی به از بین رفتن مطلوبیت مصرف کالای تولید داخلی داشته است، ورود برخی کالاها مانند شکر، میوه، پوشاک، مرغ، گوشت و... بازار داخلی را نیز از تعادل خارج کرده و در برخی موارد مانند برنج منجر به مشکلات بهداشتی نیز شده است. علاوه بر ارقام فوق در این موارد لازم است به حجم بالای قاچاق کالا نیز توجه کرد.

حجم بالای واردات رسمی و غیررسمی قاچاق در طول سال‌های گذشته منجر به کاهش مزیت کالاهای تولید داخلی شده و ابزارهای تعرفه‌ای اتخاذ شده از طرف دولت نیز نتوانسته است به صورت تعرفه علمی^۲ عمل کند.

توجه به مقوله تنظیم سیاست‌های بازرگانی تا حدی با اهمیت است که مقام معظم رهبری، در فرمایشات خود بیان می‌کنند که «باید سیاست تعدیل بازرگانی خودمان را در این زمینه حتماً تنظیم کنیم. یعنی واردات بی‌رویه قطعاً ضرر خواهد

۱. نامه مورخ ۱۳۸۹/۱/۲۳ گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۲۲/۷۲/۲۵۳/۵۶۱۰.

۲. تعرفه علمی، وضعیتی را فراهم می‌کند که هزینه تولید در داخل و خارج را برای خریدار داخلی برابر کند تا از نظر هزینه تمام شده مزیتی برای خرید کالاهای وارداتی وجود نداشته باشد.

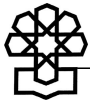

زد. دستگاه‌های سیاستگذار کشور و کسانی که سیاست‌های اجرایی را تنظیم می‌کنند، به این نکته باید توجه کنند. فراوانی و ارزانی چیز خیلی خوبی است، اما از آن مهمتر و بهتر، رشد صنعت داخلی است، قوام گرفتن صنعت داخلی است. این درست نیست که ما به دلایل گوناگونی که غالباً هم دلایل واهی است. دروازه را به روی واردات باز کنیم. من بارها به مسئولین - مسئولین گوناگون در بخش‌های مختلف دولتی - گفتم: اگر فلسفه شما، منطق شما برای افزایش واردات و تسهیل واردات ساخته‌های صنعتی این است که می‌گویید کیفیت مصنوعات داخلی باید بالا برود، خب فشار را روی این بخش بگذارید. سیاست‌هایی وجود دارد که می‌شود وادار کرد، مجبور کرد تولیدکننده داخلی را به اینکه کیفیت را ارتقا بدهد. بدترین گزینه برای بالا بردن کیفیت داخلی این است که ما راه را برای مصنوعات خارجی باز کنیم، این، بدترین گزینه است. گزینه‌های بهتری وجود دارد برای اینکه ما کیفیت را بالا ببریم.^۱

در همین راستا نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز از باب نظارت بر حسن اجرای منویات مقام معظم رهبری و حمایت از تولید داخلی تذکرات خود درخصوص واردات بی‌رویه کالا را در قالب انتقاد از عملکرد دولت در صحن علنی، سؤال از وزرای بازرگانی و جهاد سازندگی، تذکرات و... بیان کرده‌اند.

موضوع اصلی این گزارش ارزیابی توان قانونی دولت برای اجرای منویات مقام معظم رهبری و توجه به تذکرات متعدد نمایندگان مجلس درخصوص مهار رشد فزاینده واردات بی‌رویه است.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در بازدید از توانمندسازی ضعف خودروسازی، سایت اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، در تاریخ ۱۳۸۹/۱/۹:

۱. وظایف اصلی وزارت بازرگانی

بندهایی از قانون مربوط به وظایف وزارت بازرگانی که در سال ۱۳۵۳ به تصویب مجلس رسیده است^۱ و به موضوع این گزارش مربوط می‌شود در ذیل آمده است.^۲

وظایف

۱. وظایف سیاستگذاری

- تنظیم و اجرای سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و مقررات بازرگانی کشور.
- تنظیم روابط تجاری و انعقاد قراردادهای بازرگانی با سایر کشورها با رعایت مقررات مربوط.
- تنظیم ضوابط و مقررات صادرات و واردات سالیانه کشور و نظارت بر اجرای آن.
- سیاستگذاری و کنترل و نظارت و تنظیم بازار محصولات و ایجاد تسهیلات در تأمین کالاها و مواد اولیه مورد نیاز.
- نظارت و حفظ تعادل بهای تولیدات داخلی و کالاهای وارده به کشور و بررسی شرایط تولید تا مرحله مصرف.
- ...

۱. قانون تشکیل وزارت بازرگانی، مصوب ۱۳۵۳/۴/۲۴ مجلس شورای ملی.

۲. سایت رسمی وزارت بازرگانی به آدرس:

- اتخاذ تدابیر لازم و اصلاح مقررات مربوط به ورود و صدور کالا و خدمات در جهت تسهیل تجاری.

۲. وظایف برنامه‌ریزی

- برنامه‌ریزی و اقدام لازم برای تأمین ثبات اقتصادی و همکاری در کنترل تورم.
- تنظیم بازار داخلی برای محصولات و کالاهای تولیدی و مصرفی و فرآوردهای کشاورزی و دامی.

... -

- برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های خرید و فروش محصولات کشاورزی به صورت تضمینی با استفاده از بودجه عمومی، وجوه اداره شده یا تسهیلات بانکی.

... -

۳. وظایف هدایت و هماهنگی

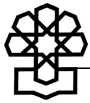
... -

- حمایت از حقوق تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان از طریق سیاستگذاری، نظارت بر قیمت، استاندارد، نحوه توزیع و کیفیت کالا و خدمات وارداتی و ساخت داخل.

... -

- تنظیم بازار دام، طیور، گوشت و متفرقات آن در جهت حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و ایجاد هماهنگی و اجرای سیاست‌های ارشادی در تولید، تبدیل و توزیع و بهبود کمی و کیفی آنها.

... -

۲. قوانین و مقررات مربوط به کنترل واردات

۱-۲. قانون مقررات صادرات و واردات^۱

مطابق ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات (مصوب ۱۳۷۲/۷/۴) کالاهای وارداتی به سه گروه به شرح ذیل تقسیم می‌شوند:

کالاهای صادراتی و وارداتی به سه گروه تقسیم‌بندی می‌شوند:

کالای مجاز: کالایی است که صدور یا ورود آن با رعایت ضوابط نیاز به کسب مجوز ندارد.

کالای مشروط: کالایی است که صدور یا ورود آن با کسب مجوز امکانپذیر است.

کالای ممنوع: کالایی که صدور یا ورود آن به موجب شرع مقدس اسلام (به اعتبار خرید و فروش یا مصرف) و یا به موجب قانون ممنوع گردد.

این تقسیم‌بندی مؤید آن است که کالاهای مجاز تنها با رعایت ضوابط (مانند ثبت سفارش) می‌توانند وارد شوند، ولی کالاهای مشروط برای ورود باید مجوز کسب کنند. همچنین ورود کالاهای ممنوع امکانپذیر نیست.

در تبصره «۱» این ماده نیز به دولت اجازه داده شده است که بنا به مقتضیات و شرایط خاص زمانی با رعایت قوانین مربوطه صدور و یا ورود بعضی کالاها را ممنوع نماید.

۱. قانون مقررات صادرات و واردات، مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی، اداره کل مقررات صادرات و واردات، وزارت بازرگانی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

بنابراین مشاهده می‌شود که این قانون دست دولت را باز گذاشته است که مطابق بند «۲» ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات برای واردات برخی کالاها شرط اخذ مجوز بگذارد و همچنین مطابق تبصره «۱» آن ورود برخی کالاها را ممنوع کند.

پرواضح است که ورود دولت به حوزه بازرگانی به‌واسطه صدور مجوز برای واردات فضای کسب‌وکار تجاری را با اختلالاتی همراه و ثبات قوانین و امنیت اقتصادی بخش بازرگانی را دچار مشکل می‌کند به همین دلیل روند استفاده از ابزار صدور مجوز برای واردات و یا ممنوع کردن ورود کالاها (غیر از کالاهای ممنوعه شرعی) در سال‌های گذشته رو به کاهش داشته و این دخالت به‌واسطه تصویب ماده (۳۳) برنامه چهارم کاهش بیشتری نیز یافت.

۲-۲. قانون برنامه چهارم توسعه^۱

بند «ز» ماده (۳۳) قانون برنامه چهارم توسعه

به‌منظور نوسازی و روان‌سازی تجارت و ... دولت مکلف است:

ز) نسبت به حذف کلیه موانع غیرتعرفه‌ای و غیرفنی با رعایت موازین شرعی و وضع نرخ‌های معادل تعرفه‌ای با زمانبندی معین و در قالب پیش‌آگهی حداکثر تا پایان سال اول برنامه اقدام نماید.

۱. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

با عنایت به این بند در طول سال‌های برنامه چهارم تلاش شد تا موانع غیرتعرفه‌ای و غیرفنی کاهش یابد و به‌واسطه این بند بسیاری از مجوزها کاهش یافته و بسیاری از نرخ‌های مقطوع تعرفه به نرخ‌های ارزشی و درصدی تبدیل شد. البته قانونگذار در همان ماده شرایطی را که واردکننده بخواهد از تجارت منصفانه خارج شود را پیش‌بینی و به اقدامات ضد آن جواز داده است.

بند «ح» ماده (۳۳) قانون برنامه چهارم

به‌منظور نوسازی و روان‌سازی تجارت، و ... دولت مکلف است:

ح) تدابیر و اقدامات مؤثر حفاظتی، جبرانی و ضددامپینگ در مواردی که کالایی با شرایط غیرمتمتعرف و با امتیاز قابل توجه به کشور وارد می‌شود را اتخاذ و اعمال نماید.

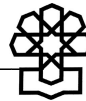
۲-۳. قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت^۱

با توجه به اهمیت موضوع قانونگذار به قید این موضوع در قانون برنامه کفایت نکرده و در ماده (۱۳) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵) به موضوع اقدامات ضددامپینگ توجه کرده است:

ماده (۱۳) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت

در اجرای بند «ح» ماده (۳۳) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و برای حفاظت مؤثر و بموقع از محصولات

۱. قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۴/۸/۲۵ شورای نگهبان.

داخلی که در معرض لطمه ناشی از کاهش قیمت غیرمتعارف محصولات مشابه خارجی قرار می‌گیرند، به دولت اجازه داده می‌شود به پیشنهاد وزیر بازرگانی و تصویب شورای اقتصاد ظرف ده روز به شرح زیر اقدام نماید:

۱. از محصولات خارجی که با قیمت غیرمتعارف و یا تسهیلات غیرعادی به کشور وارد می‌شوند مابه‌التفاوت اخذ نماید.

۲. سیاست‌های جبرانی و ضدبازارشکنی لازم را اتخاذ و اجرا نماید.

تبصره «۱»- کلیه دستگاه‌های اجرایی و همچنین اتاق‌های بازرگانی سراسر کشور موظفند در شناسایی موارد موضوع بند «۱» فوق و تنظیم و ارسال اطلاعات لازم برای اجرای این ماده با وزارت بازرگانی همکاری نمایند.

تبصره «۲»- دولت موظف است برای حفاظت مؤثر و بموقع از حقوق مصرف‌کنندگان در مواردی که در معرض افزایش قیمت غیرمتعارف کالاهای داخلی قرار می‌گیرند به ترتیب مقرر در صدر این ماده نسبت به کاهش سود بازرگانی کالاهای مشابه خارجی اقدام نماید.

۲-۴. وظیفه قانونی وزارت بازرگانی و دولت

در هر حال مطابق تبصره «۲» ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات و ماده (۳۶) قانون برنامه چهارم که متن آن در زیر آمده است:

تبصره «۲» ماده (۲) - نوع و مشخصات کالاهای هر یک از موارد سه‌گانه فوق‌الذکر براساس آیین‌نامه‌ای که توسط وزارت بازرگانی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، معین خواهد شد.

ماده (۳۶) قانون برنامه چهارم

تبصره «۲»- ماده (۸۶) قانون برنامه سوم تنفیذ می‌گردد.

تبصره «۲»- وزارت بازرگانی مسئول تنظیم تراز تجاری کشور خواهد بود و کلیه وزارتخانه‌ها موظفند در تهیه برنامه‌های عملیاتی و تقسیم اهداف کمی و کیفی، تنظیم و تفوق تراز تجاری کشور همکاری لازم با وزارت بازرگانی به عمل آورند.

و همچنین وظایف ذاتی وزارت بازرگانی در سه حوزه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و هدایت و هماهنگی پر واضح است که این وزارتخانه وظیفه دارد که واردات را برنامه‌ریزی و کنترل کند و کلیه وزارتخانه‌های دیگر موظف به همکاری هستند و اگر ناهماهنگی هم وجود داشته باشد، رئیس‌جمهور مسئول هماهنگ ساختن وزارت است (اصل یکصدوسی و چهارم قانون اساسی) بنابراین وزارت بازرگانی در مقابل واردات بی‌رویه کالاها که موجبات اختلال در نظام تولید کشور را فراهم آورده مسئول است.

۲-۵. قانون مالیات بر ارزش افزوده^۱

ابزار اصلی دولت برای تنظیم بازار در شرایط فعلی علاوه بر اقدامات ضددامپینگ وضع تعرفه است که مطابق ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش افزوده (مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷) ابعاد آن مشخص شده است.

۱. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب جلسه ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۷/۲/۲ شورای نگهبان.

ماده (۴۱) قانون مالیات بر ارزش افزوده

حقوق گمرکی معادل چهار درصد (۴٪) ارزش گمرکی کالاها تعیین می‌شود به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود حقوق ورودی اطلاق می‌گردد.

تبصره «۱»- نرخ حقوق ورودی علاوه بر رعایت سایر قوانین و مقررات باید به نحوی تعیین گردد که :

الف) در راستای حمایت مؤثر از اشتغال و کالای تولید یا ساخت داخل در برابر کالای وارداتی باشد.

ب) دربرگیرنده نرخ ترجیحی و تبعیض‌آمیز بین واردکنندگان دولتی با بخش‌های خصوصی، تعاونی و غیردولتی نباشد.

ج) نرخ حقوق ورودی قطعات، لوازم و موادی که برای مصرف در فرآوری یا ساخت یا مونتاژ یا بسته‌بندی اشیا یا مواد یا دستگاه‌ها وارد می‌گردد از نرخ حقوق ورودی محصول فرآوری شده یا شیء یا ماده یا دستگاه آماده پایین‌تر باشد.

بنابراین با استفاده صحیح از ابزار تعرفه و سایر اختیارات ذکر شده دولت می‌توانست واردات بی‌رویه را مهار سازد و قوانین برای این منظور کافی است. اگر هم ادعا شود موانع قانونی در مواردی وجود داشت، دولت می‌توانست با تقدیم لایحه به اصلاح یا لغو آن قوانین از مجلس کمک بخواهد. به‌ویژه آنکه، چنانچه در بخش بعدی ملاحظه می‌شود، مجلس شورای اسلامی به رفتار دولت در خصوص واردات بی‌رویه معترض و آماده همکاری با دولت بوده است.

۳. برخی تلاش‌های نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در جهت مقابله با واردات بی‌رویه

در این قسمت برخی از مواردی که نمایندگان یا کمیسیون‌ها از اختیارات قانونی خود برای فشار به دولت به‌منظور مهار واردات استفاده کرده‌اند ارائه می‌شود. چنان‌که دیده می‌شود تذکر جمعی به رئیس‌جمهور، سه طرح استیضاح، ۱۹ سؤال از وزرای ذیربط، انتقادات در نطق حین دستور و بیش از ۴۶ مورد تذکر کتبی به وزرای مربوط، همچنین جلسات کمیسیون‌ها برای بررسی موضوع طی چند سال اخیر واقع شده است.

الف) نامه کتبی به رئیس‌جمهور

تذکر کتبی به رئیس‌جمهور، ۱۳۸۹/۲/۱، با امضای ۱۱۶ نماینده، در مورد واردات بی‌رویه دام مبتلا به تب برفکی، شکر، برنج، گوشت، مرغ، پنبه و شیر خشک.

ب) طرح استیضاح

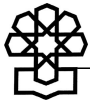
۱. طرح استیضاح وزیر بازرگانی، ۱۳۸۷/۲/۱۷، عدم حمایت از واحدهای تولیدی با واردات بی‌رویه به‌ویژه در کالاهای مصرفی و کشاورزی، منتفی شد.
۲. طرح استیضاح وزیر بازرگانی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، با همکاری وزیر در مورد پرداخت مطالبات گندم‌کاران و قول وی مبنی بر اصلاح تعرفه‌های وارداتی منتفی شد.
۳. طرح استیضاح وزیر جهاد کشاورزی، ۱۳۸۹/۴/۲۵، به دلیل مواردی از جمله

واردات بی‌رویه برنج، چای، پیله ابریشم، فرش و غیره، همچنان در جریان است.

ج) سوالات از وزیر بازرگانی در مورد واردات بی‌رویه

۱. ۱۳۸۸/۱/۱۶، توسط آقای یونس اسدی.
۲. ۱۳۸۸/۱/۱۷، توسط آقای کواکبیان.
۳. ۱۳۸۸/۱/۳۰، توسط آقای کواکبیان.
۴. ۱۳۸۸/۴/۱۲، توسط آقای سیدمهدی صادق.
۵. ۱۳۸۸/۵/۱۳، توسط آقای مهرداد بائوج لاهوتی.
۶. ۱۳۸۸/۶/۲۵، توسط آقای قاضی‌پور.
۷. ۱۳۸۸/۶/۲۵، توسط آقای عیسی جعفری.
۸. ۱۳۸۸/۷/۲۶، توسط آقای مجید نصیرپور.
۹. ۱۳۸۸/۷/۷، توسط آقای داریوش قنبری.
۱۰. ۱۳۸۸/۸/۱۰، توسط آقای صمد مرعشی.
۱۱. ۱۳۸۸/۹/۲۹، توسط آقای نقوی.
۱۲. ۱۳۸۸/۹/۲۲، توسط آقای سیروس برنا بلداجی.
۱۳. ۱۳۸۸/۱۰/۳، توسط آقای نادر قاضی‌پور.
۱۴. ۱۳۸۸/۱۰/۱۴، توسط آقای یوسف‌نژاد.
۱۵. ۱۳۸۸/۱۲/۱۰، توسط آقای سیدحسین نقوی حسینی.
۱۶. ۱۳۸۹/۳/۲، توسط آقایان میگی‌نژاد، عیسی جعفری و مهدی سنایی.
۱۷. ۱۳۸۹/۱۰/۲۷، توسط آقای سیدحسین نقوی.

۱۸. ۱۳۸۹/۳/۱۹، توسط آقای اولیاء.

۱۹. ۱۳۸۹/۶/۳، درباره واردات مرغ و میوه توسط آقای مصطفی کواکبیان.

د) انتقادات در صحن علنی

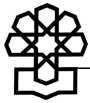
۱. محسن تأمینی، ۱۳۸۹/۵/۴، واردات بی‌رویه برنج.
۲. بهروز جعفری و نادر قاضی‌پور، ۱۳۸۸/۷/۷، واردات بی‌رویه میوه.

ه) تذکرات

۱. تذکر ۹۰ نماینده، ۱۳۸۸/۹/۲۱، کاهش تعرفه محصولات کشاورزی در دوره زمانی ۱۵ بهمن ۱۳۸۸ تا ۱۵ اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹.
۲. تذکر کتبی جناب آقای سیدجلال یحیی‌زاده فیروزآباد نماینده مردم تفت و میبد به رئیس‌جمهور محترم درخصوص دستور پرهیز از موضعگیری‌های متناقض نسبت به برنج‌های وارداتی و تسریع در شفاف‌سازی آن و تذکر کتبی ایشان به وزیر محترم صنایع و معادن درخصوص جلوگیری از نابودی صنعت فولاد کشور از طریق سیاست‌های حمایتی سریع (مرتبط با واردات است) (جلسه ۱۲۶).
۳. تذکر کتبی جناب آقای شهریار طاهرپور نماینده مردم تویسرکان به رئیس‌جمهور محترم درخصوص دستور جلوگیری از واردات قاچاق گردوی معروف به گردوی آمریکایی به کشور (جلسه ۱۲۶).
۴. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای نادر قاضی‌پور به وزیر محترم بازرگانی در مورد واردات شکر و تعطیلی کارخانجات قند (جلسه ۱۲۶).

۵. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای نادر قاضی‌پور در مورد واردات بی‌رویه میوه (جلسه ۱۲۷).
۶. تذکر کتبی آقای سیدمهدی صادق نماینده مردم آستانه اشرفیه به رئیس‌جمهور محترم درخصوص دستور برخورد با واردکنندگان برنج‌های آلوده خارجی (جلسه ۱۲۸).
۷. تذکر کتبی آقای صمد مرعشی نماینده مردم رودبار به وزرای محترم بازرگانی و جهاد کشاورزی درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه زیتون از کشورهای همسایه (جلسه ۱۲۸).
۸. تذکر کتبی آقای حسین امیری خامکانی نماینده مردم زرنند کوهبنان به وزیر محترم راه و ترابری درخصوص بررسی علت عدم فعال شدن قرارداد خرید ۲۰۰ واگن مسافربری از واگن‌سازی زرنند (جلسه ۱۲۸).
۹. تذکر کتبی آقای عزیز اکبریان نماینده مردم کرج و اشتهارد به وزیر محترم بازرگانی درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه شکر به کشور (جلسه ۱۲۸).
۱۰. تذکر آقای عزیز اکبریان به وزیر محترم جهاد کشاورزی درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات کشاورزی (جلسه ۱۲۹).
۱۱. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای صمد مرعشی درخصوص واردات بی‌رویه زیتون خارجی (جلسه ۱۳۱).
۱۲. تذکر کتبی جناب آقای صمد مرعشی نماینده مردم رودبار به وزرای محترم بازرگانی و جهاد کشاورزی درخصوص ضرورت جلوگیری از واردات بی‌رویه زیتون (جلسه ۱۳۲).

۱۳. تذکر کتبی آقای کاظم فرهنگ نماینده مردم مهریز، بافق، ابرکوه و خاتم به وزیر محترم بازرگانی درخصوص جلوگیری از واردات میوه (جلسه ۱۳۵).
۱۴. تذکر کتبی آقای رضا رحمانی نماینده مردم تبریز، آذرشهر و اسکو به رئیس‌جمهور محترم درخصوص تدبیر جدی برای مقابله با واردات بی‌رویه کالاهای خارجی و جلوگیری از نابودی تولید ملی (جلسه ۱۳۵).
۱۵. تذکر کتبی آقای حمید رسایی نماینده مردم تهران، ری، شمیرانات و اسلام‌شهر به وزیر محترم بازرگانی درخصوص ضرورت مقابله با واردات کالاهای چینی و تنظیم بازار (جلسه ۱۳۵).
۱۶. تذکر کتبی آقایان رضا رحمانی، نادر قاضی‌پور، روح‌الله حسینیان، عبدالحسین ناصری به وزرای محترم جهاد کشاورزی و بازرگانی درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه میوه، نابودی تولیدات کشاورزی و باغداری کشور (جلسه ۱۳۶).
۱۷. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای صمد مرعشی به وزیر محترم بازرگانی در رابطه با واردات بی‌رویه زیتون (جلسه ۱۳۸).
۱۸. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای مهرداد بائوج‌لاهورتی در رابطه با تعرفه واردات محصولات کشاورزی (جلسه ۱۴۰).
۱۹. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای صمد مرعشی به وزیر محترم بازرگانی در رابطه با واردات بی‌رویه زیتون (جلسه ۱۴۲).
۲۰. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای حسن وفایی در رابطه با واردات و قاچاق کالای یک فرد عراقی (جلسه ۱۴۴).
۲۱. تذکر کتبی آقای حسین امیری خامکانی نماینده مردم زرنند و کوهبنان به

وزیر محترم بازرگانی درخصوص بررسی دلیل واردات بی‌رویه زغال سنگ و کک با توجه به تولیدات داخلی (تاریخ: سه‌شنبه، ۹ تیرماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۰۶ دوره هشتم مجلس شورای اسلامی)، ص ۲۹.

۲۲. تذکر آیین‌نامه‌ای و اخطار قانون اساسی نمایندگان.

۲۳. تذکر به وزیر محترم بازرگانی درخصوص واردات بی‌رویه برنج در فصل برداشت و ضرر و زیان بالا به کشاورزان (تاریخ: یکشنبه، ۴ مردادماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۰۸، دوره هشتم مجلس شورای اسلامی)، ص ۲۵.

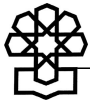
۲۴. تذکر آیین‌نامه‌ای و اخطار قانون اساسی نمایندگان.

۲۵. تذکر جناب آقای سیدمهدی صادقی درخصوص واردات بی‌رویه برنج و ضربه شدیدی که به این محصول استراتژیک وارد شده است (تاریخ: سه‌شنبه، ۶ مردادماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۰۹ دوره ششم مجلس شورای اسلامی)، ص ۲۹.

۲۶. تذکر کتبی به وزیر محترم بازرگانی درخصوص اعلام علت خرید گندم نامرغوب از کشورهای خارجی (تاریخ: یکشنبه، ۱۸ مردادماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۱۳، دوره هشتم مجلس شورای اسلامی)، ص ۲۲.

۲۷. تذکر کتبی آقای سیدجلال یحیی‌زاده فیروزآباد نماینده مردم تفت و میبد به وزیر محترم بازرگانی و صنایع و معادن درخصوص جلوگیری از ورود کالاهای بی‌کیفیت چینی به‌خصوص قطعات خودرو، کاشی، گلوله‌های سرامیکی و افزایش تعرفه واردات برای جلوگیری از نابودی تولیدات داخلی (تاریخ: یکشنبه، ۱۸ مردادماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۱۳، دوره هشتم مجلس شورای اسلامی)، ص ۲۳.

۲۸. تذکر کتبی آقای حسن تأمینی لیجانی نماینده مردم رشت به وزیر محترم

بازرگانی در هند به توجه بیشتر به تذکرات نمایندگان درخصوص واردات برنج، تذکر به وزیر محترم بهداشت، درمان و آموزش پزشکی درخصوص توجه به خطرات ناشی از برنج‌های خارجی (تاریخ: سه‌شنبه، ۲۰ مردادماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۱۴، دوره هشتم مجلس)، ص ۲۲.

۲۹. تذکر کتبی آقای فرهاد شیری نماینده مردم پاکدشت به وزیر محترم بازرگانی درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه کالاهای خارجی برای حمایت از تولیدکنندگان داخلی (تاریخ: چهارشنبه، ۲۱ مرداد ۱۳۸۸، جلسه ۱۱۵، دوره هشتم مجلس)، ص ۲۴.

۳۰. تذکر کتبی نمایندگان مردم مازندران، گیلان و گلستان به وزیر محترم بازرگانی و جهاد کشاورزی درخصوص رسیدگی به وضعیت برنج‌کاران و جلوگیری از واردات برنج و خرید تضمینی متناسب با هزینه و قیمت تمام شده (تاریخ: چهارشنبه، ۲۱ مردادماه، جلسه ۱۱۵ دوره هشتم مجلس)، ص ۲۰.

۳۱. تذکر کتبی جناب آقای امیر طاهرخانی نماینده مردم تاکستان به رئیس‌جمهور محترم درخصوص دستور جلوگیری از واردات محصولات باغی جهت حمایت از باغداران و تولیدکنندگان داخلی (تاریخ: سه‌شنبه، ۳ شهریورماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۱۷، دوره هشتم مجلس)، ص ۲۴.

۳۲. تذکر کتبی آقای سیدمهدی صادق نماینده محترم آستانه به وزیر محترم بازرگانی درخصوص رسیدگی به علت کاهش قیمت برنج، عدم خرید، واردات بی‌رویه و عدم رعایت قانون در تعرفه کالاهای کشاورزی (تاریخ: چهارشنبه، ۲۵ آذرماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۵۴ مجلس)، ص ۲۹.

۳۳. تذکر کتبی آقای سیدحسین نقوی حسینی نماینده مردم ورامین به وزیر محترم جهاد کشاورزی درخصوص جلوگیری از واردات دام زنده و گوشت از جنوب شرقی کشور (تاریخ: چهارشنبه، ۲۵ آذرماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۵۴، مجلس)، ص ۲۹.
۳۴. تذکر کتبی آقای مصطفی کواکبیان نماینده مردم سمنان و مهدی‌شهر به وزیر محترم بازرگانی درخصوص پاسخگویی به علت شناخته شدن ایران به‌عنوان بزرگ‌ترین خریدار برنج هندی (تاریخ: یکشنبه، ۲۲ آذرماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۵۲، دوره هشتم مجلس)، ص ۲۵.
۳۵. تذکر کتبی آقای نادر قاضی‌پور نماینده مردم ارومیه و ۹۰ نفر از نمایندگان محترم مجلس به وزیر بازرگانی درخصوص علت پیشنهاد کاهش تعرفه واردات محصولات کشاورزی در فاصله زمانی ۱۵ بهمن ۱۳۸۸ الی ۱۵ اردیبهشت برخلاف تبصره «۴۰» قانون بودجه سال ۱۳۸۸ (تاریخ یکشنبه، ۲۲ آذرماه ۱۳۸۸، جلسه ۱۵۲، دوره هشتم مجلس)، ص ۲۵.
۳۶. تذکر محبوب و قاضی‌پور به وزیر بازرگانی در جلسه علنی ۱۹۶ تاریخ ۱۳۸۹/۲/۱۵ راجع به جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات کشاورزی و صنعتی از طریق نظام تعرفه‌ای مؤثر.
۳۷. تذکر ۱۱۶ نماینده به رئیس‌جمهور در جلسه علنی ۱۳۸۹/۲/۱ راجع به واردات بی‌رویه دام زنده مبتلا به تب برفکی، واردات بی‌رویه شکر، برنج، میوه‌جات، گوشت، مرغ، پنیر و شیرخشک.
۳۸. تذکر آقای غضنفرآبادی، اسلامی‌پناه، امیری به وزیر بازرگانی در جلسه علنی ۱۷۵

- مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ راجع به علت حذف تعرفه ۳۰ درصدی واردات مرکبات.
۳۹. تذکر آقای قاضی‌پور به وزیر بازرگانی درخصوص تغییر تعرفه واردات سیب و مرکبات از ۳۰ درصد به ۴ درصد در جلسه علنی ۱۷۵ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۰.
۴۰. تذکر آقای وفایی در جلسه ۱۶۶ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۱ به وزیر اقتصاد درخصوص حمایت گمرک از واردات بی‌رویه.
۴۱. تذکر آقای اسماعیلی در جلسه ۱۶۴ مورخ ۱۳۸۸/۱۱/۶ درخصوص جلوگیری از واردات بی‌رویه محصولات کشاورزی به‌خصوص میوه و پایین آوردن تعرفه واردات میوه.
۴۲. تذکر آقای سلمان زاکر در جلسه ۱۶۴ مورخ ۱۳۸۸/۱۱/۶ راجع به اتخاذ تدابیر درخصوص کنترل واردات میوه.
۴۳. تذکر آقای رضایی کوچی در جلسه ۱۶۱ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۲ راجع به واردات بی‌رویه مرکبات.
۴۴. تذکر آقای بشیری در جلسه ۱۵۹ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۱۶ راجع به جلوگیری از ورود بی‌رویه کالاهای خارجی و بی‌کیفیت در بازارهای داخلی.
۴۵. تذکر آقای سلیمی در جلسه ۱۵۶ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۹ راجع به رسیدگی، علت واردات بی‌رویه پوشاک و تریکو از کشور چین و تعطیلی واحدهای تولیدی کشور.
۴۶. تذکر آیین‌نامه‌ای جناب آقای مهرداد بائوچ لاهوتی در مورد تعرفه واردات کالاهای کشاورزی (جلسه ۱۴۷).
- دستور بررسی علت واردات بی‌رویه برنج و مرکبات در ماه‌های اخیر (جلسه ۱۴۸).

و) کمیسیون‌ها

۱. جلسه کمیسیون کشاورزی با وزیر بازرگانی، ۱۳۸۸/۱۰/۲۰، تأکید بر محاسبه میزان نیاز کشور به محصولات کشاورزی و وجود اختلاف آمار واردات این محصولات ارائه شده توسط وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و بازرگانی.
۲. جلسه کمیسیون کشاورزی با وزیر جهاد کشاورزی، ۱۳۸۹/۵/۲۶، واردات بی‌رویه.
۳. جلسه کمیسیون صنایع با وزیر صنایع و معادن، ۱۳۸۹/۵/۲۸، واردات پارچه و نخ.

جمع‌بندی

۱. درخصوص فرض اولیه این بحث (یعنی واردات اولیه بی‌رویه) مباحث مختلفی وجود دارد، زیرا در نگاه کلان و به‌منظور سیاستگذاری بر واردات، آمار رسمی گمرک (با فرض دقت آمار) این‌گونه بیان می‌کند که بیش از ۸۸ درصد واردات کشور کالاهای مواد اولیه و واسطه‌ای است که در بخش تولید مورد استفاده قرار می‌گیرند و بخش عمده‌ای از ۱۲ درصد کالای مصرفی نیز کالاهای اساسی است که واردات بی‌رویه قلمداد نمی‌شود.
۲. کارشناسان معتقدند بخش قابل‌اعتنایی از کالاهای مصرفی خارجی موجود در بازار از طریق غیررسمی و قاچاق وارد می‌شود. بنابراین تولید داخلی علاوه بر آنکه از کالاهای وارداتی رسمی متضرر شود از قاچاق گسترده و نهادینه شده در کشور نیز آسیب می‌بیند.

۳. در بحث واردات، توجه به این نکته ضروری است که ورود هر کالایی منفی قلمداد نمی‌شود، بلکه واردات در سطح و به شکل بهینه هم تأمین‌کننده نیاز تولیدکننده و مصرف‌کننده است و اگر از کیفیت مطلوب برخوردار باشد می‌تواند زمینه ایجاد رقابت و افزایش بهره‌وری در کشور را ایجاد کند. یکی از انتقاداتی که در این زمینه نسبت به واردات انجام می‌شود، واردات بی‌رویه کالاهای نامرغوب و بی‌کیفیت است که منابع ارزی کشور را اتلاف و حقوق تولیدکننده و مصرف‌کننده را نیز تضییع می‌کند. در این موارد رعایت استانداردهای ملی و بین‌المللی توسط واردکنندگان و استفاده از ظرفیت‌های شرکت‌های بازرسی قبل از حمل می‌تواند مثمرتر باشد.

۴. مطابق بند «۲» و «۳» ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات دولت مجاز است برای ورود مجوز اعمال کند و یا حتی بنا به مقتضیات و شرایط خاص با رعایت قوانین مربوطه ورود کالا را ممنوع کند، اما این حکم به‌واسطه بند «ز» ماده (۳۳) یعنی حذف کلیه موانع غیرتعرفه‌ای و غیرفنی در سال‌های برنامه چهارم تلویحاً مورد استفاده قرار نگرفت.

۵. در این شرایط راهکار دولت برای حمایت از تولید داخلی استفاده از نرخ‌های تعرفه بهینه است که بتواند در کوتاه‌مدت از تولید داخل حمایت و در بلندمدت نیز با ایجاد فضای رقابتی منافع مصرف‌کننده و تولیدکننده را توامان تأمین کند. براساس بررسی‌های انجام شده دولت (کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات) به‌صورت هدفمند درخصوص تعیین نرخ‌های تعرفه عمل نمی‌کند. تغییرات مستمر نرخ‌ها و تصمیمات کاهش و افزایش یکباره برخی

نرخ‌ها و حمایت بلندمدت از برخی کالاها و یا عدم حمایت از برخی دیگر، موجب ناکارایی در نظام حمایتی شده و تنظیم بازار را نیز دچار مشکل کرده و تولید را متضرر ساخته است.

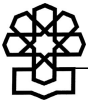
۶. در شرایط فعلی پیشنهادهایی مانند لزوم اخذ مجوز برای واردات برخی کالاها (مانند ماده (۱۶) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی درخصوص لزوم اخذ مجوزهای واردات محصولات کشاورزی) که بعضاً به امضای طلایی تعبیر می‌شود به مشکلات بخش بازرگانی دامن زده و فضای رانت و لابی اقتصادی را پررنگ می‌کند.

نتیجه‌گیری

۱. قوانین جاری دست دولت در اعمال محدودیت برای واردات را نبسته و ابزارهای مختلفی مانند نظام تعرفه‌ای و قواعد ضد دامپینگ برای کنترل بازار وجود دارد.

۲. علیرغم جهت‌دهی برنامه چهارم برای عدم وضع موانع غیرتعرفه‌ای دولت می‌تواند با ابزارهای اجرایی مانند عدم ثبت سفارش و یا لزوم برخورداری از استانداردهای مشخص شده جلوی واردات برخی اقلام را بگیرد.

۳. همچنین در مواردی مانند مورد اخیر در ماده (۱۶) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی، دولت از امکان ارائه لایحه به مجلس و وضع قانون برای اعمال محدودیت بر واردات برخوردار بوده است.

۴. بنابراین مشکل نبودن ابزار مناسب در دست دولت نیست، بلکه عدم اعمال مدیریت صحیح در استفاده از این ابزارها منجر به بروز وضعیت فعلی یعنی آسیب تولید و توسعه قاچاق شده است.

پیشنهاد

به‌جای تأکید بر ابزارهایی مانند اعطای مجوز واردات که به‌نوعی حرکت به عقب در بخش بازرگانی محسوب می‌شود و دارای تالی فاسدهای گوناگون است لازم است عملکرد کمیسیون ماده (۱) قانون مقررات صادرات و واردات که متولی تعیین نرخ‌های تعرفه است مورد سنجش قرار گرفته و راهکارهایی عملی برای بهبود عملکرد این نهاد ارائه شود.

با توجه به لزوم حفظ فضای رقابتی و همچنین حمایت مؤثر از تولید لازم است سیاست‌های ذیل مورد نظر قرار گیرد:

۱. از ابزارهای محدودکننده واردات مانند الزام به اخذ مجوزها پرهیز شود.
۲. از ابزار نرخ تعرفه بهینه به‌عنوان عاملی مؤثر در تنظیم بازار و حمایت از تولید و کنترل قاچاق استفاده شود.
۳. از ورود کالاهای وارداتی که فاقد استانداردهای ملی و بین‌المللی هستند جلوگیری شود.
۴. از ظرفیت شرکت‌های بازرسی کمی‌وکیفی قبل از حمل به‌منظور بررسی کمیت و کیفیت کالاهای وارداتی استفاده شود.

منابع و مآخذ

۱. بیانات مقام معظم رهبری در بازدید از توانمندسازی ضعف خودروسازی، سایت اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، در تاریخ ۱۳۸۹/۱/۹:
<http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=6615>
۲. سایت رسمی وزارت بازرگانی به آدرس:
<http://www.moc.gov.ir/pages-targets.aspx>
۳. قانون تشکیل وزارت بازرگانی، مصوب ۱۳۵۳/۴/۲۴ مجلس شورای ملی.
۴. قانون مقررات صادرات و واردات، مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی، اداره کل مقررات صادرات و واردات، وزارت بازرگانی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
۵. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۶. قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۴/۸/۲۵ شورای نگهبان.
۷. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب جلسه ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.
۸. مشروح مذاکرات صحن علنی و صورتجلسات کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی مندرج در سایت:
<http://tarh.majlis.ir>
۹. نامه مورخ ۱۳۸۹/۱/۲۳ گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۲۲/۷۳/۲۵۳/۵۶۱۰.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۳۸۴

عنوان گزارش: بررسی واردات بی‌رویه کالا

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین: سعید غلامی‌باغی

همکاران: سیدمحسن علوی‌منش، فرید دهقانی، محسن صمدی

ناظران علمی: فتح‌اله تاری، احمد توکلی

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. واردات

۲. وزارت بازرگانی

۳. قانون و مقررات

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۶/۱۵